

Fiil (Eylem) - 1

Fiil (EYLEM)

Bir eylemi, bir durumu veya bir oluşu anlatan sözcüklere **fiil (eylem)** denir. Bir fiilin kip ve şahıs eki alarak çekime girmiş hâline **çekimli fiil** denir.

- ◆ Meyvelerden biz de **yedik**.

Anlam Özelliklerine Göre Fiiller

1. İş (Kılış) Fiili

Öznenin nesneyi etkilediğini gösteren, nesne alabilen fiillere **iş fiili** denir. Bu fiiller "**kimi, neyi**" sorularına cevap verir.

Ayakkabılarını sıkıca **bağladı**. (Neyi?)
Nesne

"Bağladı" fiili "neyi" sorusuna cevap verdiği için iş fiilidir.

- ◆ "Çiz-, oku-, kır-, at-" fiilleri nesne aldıkları için iş fiilidir.

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde iş fiili vardır?

- A) Amansız hastalık, babaannemi iyiden iyiye yordu.
- B) Gençler, ailelerinin kendilerini anlamadıklarından yakınıyorlar.
- C) Arkadaşım ve ailesi birkaç gün sonra Sakarya'ya gidecekmış.
- D) Yolun her iki yanına yığılan karlar iki hafta sonunda eridi.

2. Durum Fiili

Nesne almayan fiillerdir. Bu fiillerde öznenin yaptığı işten etkilenen bir nesne yoktur. Durum fiilleri "**neyi, kimi**" sorularına cevap vermez.

Uzun süredir odasında **ağlıyor**.

"Ağladı" fiili "neyi, kimi" sorularına cevap vermediği için durum fiilidir.

- ◆ "Bağır-, yat-, kız-" fiilleri nesneye ihtiyaç duymadıkları için durum fiilidir.

Küçük şeftali ağacı, her yıl binlerce çiçek açardı
I
ama tek bir olgun şeftali vermezdi. Ya çiçeklerini
II
ya da meyvelerini daha hamken dökerdi. Bahçı-
III
van elinden geldiği kadar didinirdi ama boşuna...
IV
Bu parçada numaralanmış sözcüklerden hangisi durum fiilidir?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.

3. Oluş Fiili

Öznenin iradesi dışında, dış etkilerle gerçekleşen, bir durumdan başka bir duruma geçişi ifade eden fiillerdir. Oluş fiillerinde "**kendiliğinden olma**" söz konusudur.

Ağaçların yaprakları sonbaharda **sararıyor**.

"Sarardı" fiili öznenin yapısındaki değişikliği ifade ettiği için oluş fiilidir.

- ◆ "Büyü-, kızar-, soğu-" fiilleri oluş fiilidir.

Öznenin etkisi dışında gerçekleşen, kendiliğinden oluşan ve öznedeki bir değişimi gösteren fiiller "oluş" anlamı taşır.

Bu açıklamaya göre aşağıdaki cümlelerden hangisinde oluş fiili kullanılmıştır?

- A) Saksiya ektiğim tohumların hemen hemen hepsi filizlenmiş.
- B) Sofradaki kâseleri ve boş tabakları bir an önce mutfağa kaldırdım.
- C) Ben ve arkadaşlarım, çizgi film kahramanlarını çok seviyoruz.
- D) Okula gelebilmek için her sabah bu ıssız yollarda yürüyoruz.

Örnek

Arkadaşım birden ayağa fırladı, sonra tekrar oturdu, saçları yere değecek biçimde arkaya attı kendini. Renksiz, soluk yüzü morardı.

Bu parçada numaralanmış fiillerin anlam özellikleri aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

	I.	II.	III.	IV.
A)	iş	durum	iş	oluş
B)	durum	oluş	oluş	iş
C)	durum	durum	iş	oluş
D)	oluş	iş	durum	durum

Örnek

Aşağıdakilerden hangisinde "iş (kılış), durum ve oluş" fiilleri sırasıyla verilmiştir?

- A) katlamak - bırakmak - kurumak
B) kesmek - bakmak - çürümek
C) koşmak - olgunlaşmak - takmak
D) demlenmek - buluşmak - yağmak

Fiillerde Kişi

Fiili gerçekleştiren kişiyi gösteren ektir.

Yemekleri servis etmeye başlıyorum. (Ben)

- um (Ben) 1. tekil kişi eki -uz (Biz) 1. çoğul kişi eki
-sun (Sen) 2. tekil kişi eki -sunuz (Siz) 2. çoğul kişi eki
(O) 3. tekil kişi -lar (Onlar) 3. çoğul kişi eki

Örnek

Televizyonda bir futbol maçı izledim. Taraftarlar, oyuncuları heyecanla destekliyorlardı. Lionel Messi maçın üçüncü dakikasında bir gol attı. Bence o, dünyadaki en iyi futbolcu sayılmalı.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada çekimli fiillerin kişilerinden biri değildir?

- A) 1. tekil kişi B) 2. tekil kişi
C) 3. tekil kişi D) 3. çoğul kişi

Örnek

"Güneşlenmek" fiilinin gereklilik kipi, 1. tekil kişi çekimi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) güneşlendik
B) güneşlensem
C) güneşlenmeliyim
D) güneşleniyorum

Fiillerde Kip

Eylemin belirttiği işin nasıl gerçekleştiğini veya gerçekleşeceğini gösteren eklerle **kip** adı verilir.

Türkçede kipler, **haber** ve **dilek kipleri** olmak üzere ikiye ayrılır.

Haber (Bildirme) Kipleri

Zaman anlamı taşıyan kiplerdir. Haber kipleri, fiilin gerçekleşme zamanını haber verir.

1. Görülen Geçmiş Zaman

"-dı/-di/-du/-dü/-tı/-ti/-tu/-tü" ekleriyle yapılır.

Geçmişte yapılan veya tanık olunan fiilleri anlatmak için kullanılır. İşin yapılma zamanı söylenme zamanından öncedir.

"Okudu, yumurtladı, bıraktı" fiilleri görülen geçmiş zaman kipi almıştır.

Kahvaltı için iki yumurta **kırdı**.

Örnek

Bu afişteki film adında kullanılan fiil hangi kip ile çekimlenmiştir?

- A) Geniş zaman
B) Geçmiş zaman
C) Şimdiki zaman
D) Gelecek zaman

2. Duyulan Geçmiş Zaman

"-miş/-miş/-muş/-mü" ekleriyle yapılır.

Bildirilen işin, hareketin yapıldığını başka-sından duyma anlamı vardır. İşin yapılma zamanı söylenme zamanından öncedir.

"Yıkamış, söylemiş, sormuş" fiilleri duyulan geçmiş zaman kipi almıştır.

Soğuktan herkes kazak giymeye başlamış.

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde fiil, duyulan geçmiş zaman kipi ile çekimlenmiştir?

- A) Bahçeden olgunlaşmış sebzeleri topladık.
- B) Ona söylemiş yarınki maça gelemeyeceğini.
- C) İncirin Anadolu'nun çoğu yerindeki adı yemiştir.
- D) Pazar günü biraz zaman geçirdik Kalamış'ta.

3. Gelecek Zaman

"-acak/-ecek" ekleriyle yapılır.

Eylemin bildirdiği iş, oluş, hareketin gelecek bir zamanda gerçekleşeceğini anlatan kiptir. İşin yapılma zamanı, söylenme zamanından sonradır.

"Bulacak, yıkayacak, serecek" fiilleri gelecek zaman kipi almıştır.

Bu kitapları öğretmenimiz dağıtacak.

4. Şimdiki Zaman

"-yor" ekiyle yapılır.

Eylemin içinde bulunulan zamanda yapıldığını anlatan kiptir. İşin yapılma zamanı ile söylenme zamanı aynıdır.

"Gidiyor, okuyor, siliyor" fiilleri şimdiki zaman kipi almıştır.

Bize nerede oturduğumuzu soruyor.

5. Geniş Zaman

"-r/-ar/-er/-ır/-ir/-ur/-ür" ekleriyle yapılır.

Eylemin her zaman yapıldığını bildiren kiptir.

"Bulunur, oturur, sorar" fiilleri geniş zaman kipi almıştır.

Maç izlemeye en yakın arkadaşlarını çağırır.

Geniş zamanın olumsuz "-ma / -me, -maz / -mez" ekleriyle yapılır.

Akşamları kahve içmez.

Hafta sonları erkenden kalkmam.

- * Bildirme kipi
- * Geniş zaman
- * 1. tekil kişi

Aşağıdaki cümlelerden hangisinde yukarıdaki özelliklerin tamamını taşıyan bir çekimli fiil vardır?

- A) Bu tür kitapları okumaktan hoşlanmam.
- B) Pazar günleri güzel bir kahvaltı yaparız.
- C) Çantamdaki şu fazlalıklardan kurtulayım.
- D) Depremi hisseden herkes kendini dışarı attı.

Oyuncak arabaları sev---sin.

Bu cümledeki boşluğa aşağıdaki eklerden hangisi getirilirse fiilde zaman anlamı olmaz?

A) -er	B) -ecek
C) -meli	D) -miş

Örnek

Bu kitapta, sonradan Yaşar Kemal adıyla tanınacak olan Kemal Sadık Göğçeli'nin derleme çabalarını kendi anlatımlarına dayanarak aktardım. Şimdi bir tanık geliyor karşımıza. Saygın bir tanık: Abidin Dino. Kemal Sadık, Dino'ya saygı ve sevgiyle bağlanmış. Derlemelerini götürüp önüne seriyor.

Bu metinde,

- I. şimdiki zaman
- II. görülen (bilinen) geçmiş zaman
- III. öğrenilen (duyulan) geçmiş zaman
- IV. gelecek zaman

kiplerinden hangisiyle çekimlenmiş bir fiil yoktur?

- A) I. B) II. C) III. D) IV.

Örnek

Çocuklara birkaç dilim kek kesti mutfakta. Yonca bacaklarının arasında dolaşüyor. Büyük çocuk buzdolabını açmış, soğuk su çıkarıyor. Bulaşık yıkadığı musluğun üstündeki tabaklıkta duran antika saat durmuş.

Bu metinle ilgili;

- I. Duyulan geçmiş zaman haber kipi kullanılmıştır.
- II. Şimdiki zaman eki kullanılmıştır.
- III. Görülen geçmiş zaman eki kullanılmıştır.

yargılarından hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I B) Yalnız III
C) I ve II D) I, II ve III.

Örnek

Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde diğerlerinden farklı bir haber kipi kullanılmıştır?

- A) Bal bal demekle ağız tatlanmaz.
- B) Buğday başak verince orak pahaya çıkar.
- C) Akılları pazara çıkarmışlar, herkes yine kendi aklını almış.
- D) Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.

Örnek

	Fiiller	Geniş Z.	Şimdiki Z.	Duyulan G. Z.	Görülen G. Z.	Gelecek Z.
I.	Unutmazsın.	✓				
II.	Hastalanmışsın.				✓	
III.	Biliyor mu?		✓			
IV.	Katılacağız.					✓
V.	Bulduk			✓		

Numaralanmış satırların hangilerinde fiilin kipi yanlış işaretlenmiştir?

- A) I ve III. B) II ve V.
C) III ve IV. D) IV ve V.

Örnek

Memnunum diyemem yaşadığıma

I

Bana bir şey söylemiyor

II

Bu deniz parçası, bu taka

Gün bitti, yollara düştü kahrır

III

Ötme vapur, gelemem

Dört duvarla sarılmışım

IV

Bu dizelerdeki numaralanmış fiillerle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) I. fiil, gelecek zaman kipiyle çekimlenmiştir.
- B) II. fiil, şimdiki zaman kipiyle çekimlenmiştir.
- C) III. fiil, görülen geçmiş zaman kipiyle çekimlenmiştir.
- D) IV. fiil, duyulan geçmiş zaman kipiyle çekimlenmiştir.